

การสื่อสารของวิทยาการกระบวนการในโครงการพัฒนาชุมชน
จังหวัดรัตนคีรี ประเทศกัมพูชา

นางสาวรณานันท์ บุญโญปกรณ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวิทยาศาสตรพัฒนการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2548
ISBN 974-53-2351-9
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**FACILITATOR'S COMMUNICATION IN DEVELOPMENT PROJECTS
IN RATTANAKIRI PROVINCE, CAMBODIA**

Miss Rananan Boonyopakorn

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Development Communication**

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-53-2351-9

481636

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การสื่อสารของวิทยากรกระบวนการในโครงการพัฒนาชุมชน
จังหวัดรัตนคีรี ประเทศกัมพูชา

โดย

นางสาวรณานันท์ บุญญูปกรณ์

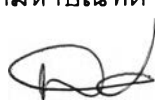
สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. พีระ จิรโสภณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อุดลวรรณ ปิติพัฒนะโฆษิต)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปาริชาติ สถาปิตานนท์)

รณานันท์ บุญบุญปกรณ์ : การสื่อสารของวิทยากรกระบวนการในโครงการพัฒนาชุมชน
จังหวัดรัตนคีรี ประเทศกัมพูชา. (FACILITATOR'S COMMUNICATION IN DEVELOPMENT
PROJECTS IN RATTANAKIRI PROVINCE, CAMBODIA) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร. จิตราภรณ์
สุทธิวรเศรษฐ์, 226หน้า. ISBN 974-53-2351-9

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาถึงคุณลักษณะของวิทยากรกระบวนการ 2.
ศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารและกลยุทธ์ในการสื่อสารกับชาวบ้านของวิทยากรกระบวนการ และ
3. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการสื่อสารกับชาวบ้าน โดยใช้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย
วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากวิทยากรกระบวนการ จำนวน 17 คน และการ
สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) จากชาวบ้านที่เคยร่วมงานกับวิทยากร
กระบวนการ จำนวน 32 คน ผลการศึกษาพบว่า

คุณลักษณะของวิทยากรกระบวนการสามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้านดังนี้ (1)คุณสมบัติด้าน
การสื่อสารเชิงวัจนะประกอบด้วย (1.1)รู้จริงทั้งงานและชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง และ(1.2)พูดจาภาษา
ชาวบ้าน (2)คุณสมบัติด้านการสื่อสารเชิงอวัจนะประกอบด้วย (2.1)แต่งกายคล้ายชาวบ้าน (2.2)
เสียงดัง ฟังชัด มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง (2.3)สุภาพเรียบร้อย และ(2.4)ร่าเริง ยิ้มแย้ม แจ่มใส

กระบวนการสื่อสารของวิทยากรกระบวนการในการสื่อสารกับชาวบ้านแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน
คือ ขั้นแนะนำตัว ขั้นวางแผน และขั้นปฏิบัติงาน กลยุทธ์ในการสื่อสารกับชาวบ้านของวิทยากร
กระบวนการคือ (1) สร้างความสัมพันธ์โดยการเยี่ยมเยียน (2) จัดที่นั่งให้ทุกฝ่ายเผชิญหน้ากัน (3)
เตรียมสื่อเร้าความสนใจ (4) ใช้ภาษาถิ่นเปิดใจชาวบ้าน (5) ให้โอกาสทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็น
(6) แบ่งกลุ่มย่อยกระตุ้นการคิดและแสดงออก (7) ใช้แผนพลิกบันทึกความคิด (8) ให้รางวัลล่อใจ
(9) เล่นเกมแก้เบื่อ (10) ใช้ล่ามสร้างความกระตือรือร้น (11) เพิ่มความเข้าใจด้วยการแสดงสาธิต

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการสื่อสารกับชาวบ้านประกอบไปด้วย 6 ปัจจัยด้วยกันคือ
(1) การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างวิทยากรกระบวนการกับชาวบ้าน (2) คุณลักษณะของ
วิทยากรกระบวนการ (3) ภาษาที่ใช้สร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจน (4) การเลือกเวลาที่เหมาะสม
ในการทำกิจกรรม (5) ความต้องการการเปลี่ยนแปลงของชาวบ้าน และ (6) นโยบายรัฐ

ภาควิชา	การประชาสัมพันธ์	ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์พัฒนาการ	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา	2548	

4785106728: MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD: Facilitator / Communication / Development / Cambodia

RANANAN BOONYOPAKORN : FACILITATOR'S COMMUNICATION IN DEVELOPMENT PROJECTS IN RATTANAKIRI PROVINCE, CAMBODIA. THESIS ADVISOR : JITRAPORN SUDHIVORASETH, PhD., 226pp. ISBN 974-53-2351-9

The objectives of this research were: 1. to study the facilitator's characteristics 2. to study the communication process and strategies of facilitator 3. to study the factors which effect communication success. A documentary analysis, in-depth interviews for 17 facilitators and informal interviews for 32 local people who had been involved with development projects were used to complete the study.

The findings were as the followings:

1) The facilitator's characteristics could be divided into two dimensions: 1) verbal language abilities which were made up of environment knowledge and appropriate language level 2) non-verbal language abilities which were made up of community dressing style, exclusive speaking style, courteous, and joyous.

2) The communication process could be divided into three steps: self-introduction, planning, and implementing.

3) The communication strategies used by facilitators in development projects in Rattanakiri were: creating a confident relationship by repeated visits, setting up appropriate seat and meeting places, preparing an interactive and pro-active equipments and tools, using local languages, generating atmosphere and opportunity for opinion sharing, setting small groups, utilizing a flipchart, allocating incentive reward, using pro-active games and role playing, employing translator.

4) There were six factors which effected communication success: 1) outstanding relationship, 2) facilitator characteristics, 3) comprehensible language use, 4) appropriateness, comprehension and compatibility with the socio-cultural environment, 5) communities expectations for local development, aspiration for new consumer goods (TV, radio, motorcycle...), transition to the market economy, and 6) government policy.

Department Public Relations

Student's signature.....

Field of study Development communication Advisor's signature.....

Academic year 2005

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ รศ.ดร. จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งท่านได้กรุณาอ่านบททวนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ซ้ำแล้วซ้ำเล่าและได้ให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และชี้แนะข้อบกพร่องที่ควรแก้ไข ตลอดจนการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รศ. อุบลวรรณ ปิติพัฒน์นิเมสิต ที่ท่านได้กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำดี ๆ อีกมากมายตลอดระยะเวลาการทำวิจัยครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร. ปาริชาติ สถาปิตานนท์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และเมตตาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางที่ดียิ่งในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้มาโดยตลอด

ขอขอบคุณวิทยากรกระบวนกรทุกท่านที่เสียสละเวลาให้คำสัมภาษณ์ดี ๆ ช่วยให้คำแนะนำต่าง ๆ มากมาย ขอขอบคุณ ชาวบ้านจากทุกหมู่บ้านที่ผู้วิจัยได้เข้าไปขอความร่วมมือที่เสียสละเวลามาพูดคุยและให้การต้อนรับที่อบอุ่น ขอขอบคุณ ดร.เฟร็ดเดอริก โทมัส ที่ช่วยให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับประเทศกัมพูชา และเป็นกำลังใจที่ดีมาโดยตลอด ขอขอบคุณ ดร.ไซมอน เบคเกอร์ และพีทีก ที่ช่วยสนับสนุนทั้งด้านความคิดและเอกสารประกอบ ขอขอบคุณ สวญ แหวน และ อู๋ ที่ไม่เคยทอดทิ้งให้เพื่อนต้องโดดเดี่ยวอยู่แดนไกลเพียงลำพัง และช่วยเหลือทุกครั้งที่เพื่อนต้องการ ขอขอบคุณจริง ๆ

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่คอยเป็นกำลังใจ และอนุญาตให้ไปทำงานได้อย่างที่ตั้งใจ และขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคนที่เป็นกำลังใจ จนทำงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญแผนภาพ.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2. ปัญหำนำวิจัย.....	8
1.3. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
1.4. ขอบเขตการวิจัย.....	8
1.5. นิยามศัพท์.....	9
1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร.....	11
2.2. แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา.....	25
2.3. ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ.....	31
2.4. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	39
2.5. แนวคิดเกี่ยวกับการหาข้อตกลงร่วมกัน.....	57
2.6. วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	59
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	60
3.1. แหล่งข้อมูล ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	60
3.2. วิธีการเข้าถึงข้อมูลและเก็บข้อมูล.....	66

3.3.	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	66
3.4.	การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ.....	68
3.5.	การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล.....	68
4.	ผลการวิจัย.....	70
4.1.	ข้อมูลเบื้องต้น.....	70
4.1.1.	สภาพทั่วไปของจังหวัดรัตนคีรี.....	70
4.1.2.	ลักษณะทั่วไปของวิทยาการกระบวนการ.....	95
4.2.	ผลการวิจัย.....	113
4.2.1.	คุณลักษณะของวิทยาการกระบวนการ.....	113
4.2.2.	กระบวนการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสารของวิทยาการกระบวนการ.....	122
4.2.3.	ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการสื่อสารระหว่างวิทยาการกระบวนการ กับชาวบ้าน	153
5.	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	160
5.1.	สรุปผลการวิจัย.....	161
5.2.	อภิปรายผล	169
5.3.	ข้อเสนอแนะ.....	197
	รายการอ้างอิง.....	201
	ภาคผนวก.....	205
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	226

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 แผนที่แสดงจำนวนประชากรชนกลุ่มน้อยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์.....	2
แผนภาพที่ 2 แผนที่แสดงประชากรและอัตราการรู้หนังสือของชนกลุ่มน้อยปี 2541.....	4
แผนภาพที่ 3 แผนภาพแสดงแบบจำลองการสื่อสารแบบสองทาง.....	29
แผนภาพที่ 4 แผนภาพบันไดแห่งการมีส่วนร่วมของพลเมือง.....	45
แผนภาพที่ 5 แผนภาพแสดงแบบจำลองเกี่ยวกับการหาข้อตกลงร่วมกัน.....	58
แผนภาพที่ 6 แผนภาพแสดงกระบวนการสื่อสารชั้นแนะนำตัว.....	126
แผนภาพที่ 7 แผนภาพแสดงกระบวนการสื่อสารชั้นวางแผน	129
แผนภาพที่ 8 แผนภาพแสดงกระบวนการสื่อสารชั้นปฏิบัติงาน	133

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 แผนที่จังหวัดรัตนคีรี.....	71
รูปภาพที่ 2 ชนเผ่าพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในจังหวัดรัตนคีรี.....	72
รูปภาพที่ 3 การเดินทางทางน้ำ.....	73
รูปภาพที่ 4 การเดินทางทางบก.....	75
รูปภาพที่ 5 ตัวอย่างบ้านเรือนและสภาพแวดล้อมในหมู่บ้านสมุทรกรอม.....	80
รูปภาพที่ 6 ผู้เฒ่าผู้แก่จากหมู่บ้านจรี.....	83
รูปภาพที่ 7 บรรยายภาคกิจกรรมการประชุม.....	125
รูปภาพที่ 8 ตัวอย่างกิจกรรมการฝึกอบรม.....	148
รูปภาพที่ 9 ตัวอย่างกิจกรรมกินข้าวสามัคคี.....	149
รูปภาพที่ 10 บรรยายภาคการทำงานของเจ้าหน้าที่พัฒนา.....	149

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบคุณลักษณะที่แตกต่างสื่อบุคคลและสื่อมวลชน.....	21
ตารางที่ 2 ตารางแสดงการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และการสื่อสารแบบไม่มีส่วนร่วม.....	52
ตารางที่ 3 ตารางแสดงปฏิทินการเพาะปลูกของชนเผ่าพื้นเมือง.....	89
ตารางที่ 4 ตารางสรุปผลคุณลักษณะที่เป็นปัจจัยด้านสังคมของวิทยากรกระบวนการ.....	100
ตารางที่ 5 ตารางเปรียบเทียบขั้นตอนการทำงานของวิทยากรกระบวนการ	134
ตารางที่ 6 ตารางแสดงการใช้กลยุทธ์การสื่อสารตามชั้นในกระบวนการสื่อสาร.....	137